

riepen nogal wat vragen op. Niet duidelijk was of de basisinspanning een inspanningsverplichting of een referentieniveau voor emissies is. De adviesbureaus hebben zich erop gestort en al snel had ieder bureau een eigen benadering, die aanmerkelijk uiteenlopende resultaten gaven op hetzelfde onderdeel. De nieuwbouw ging ondertussen door. Vervolgens werd de wet Milieubeheer ingevoerd, waarin rioleringsplannen verplicht werden gesteld. Dit riep weer discussies op: is er een rioleringsplicht?, voor welke omstandigheden geldt de vrijstellingsmogelijkheid? Tot op het hoogste IPO-niveau heeft er overleg plaatsgevonden, maar nog steeds zijn er geen regels bekend, hoewel er wel per 1 januari 1994 een door de gemeenteraad vastgesteld gemeentelijk rioleringsplan moest liggen. Slechts enkele gemeenten konden aan deze termijn voldoen. VROM en de Stichting RIONED presenteren samen de *Leidraad riolering* over de inhoud van de GRP's, maar deze was echter nog niet compleet uitgewerkt op 1 januari 1994. Binnen het zuiveringschap Veluwe hadden twee gemeenten op 1 januari 1994 een GRP opgesteld. De voorlopige schatting voor Veluwe is dat per 1 januari 1995 50% van de gemeenten een GRP gereed zal hebben en dat medio 1995 alle gemeenteraden een GRP hebben vastgesteld.

Om tot overeenstemming te komen moet een aantal onderwerpen in ieder geval in het GRP aan de orde komen (geldigheidsduur, beschikbare gegevens, nog te inventariseren gegevens, eisen, doelen, maatstaven en meetmethoden, maatregelen tijdens de geldigheidsduur, onderzoek, mankracht en financiering). Hierover is tot nog toe weinig discussie ontstaan. De grootste discussies vinden vooral plaats over financiering bij die gemeenten waar nog geen rioolrecht wordt geheven. Ook vindt, op een drietal hoofdonderwerpen discussie plaats wanneer over de uitgangspunten voor emissie-beperking gesproken wordt: aanleg van riolering voor nog niet aangesloten panden of alternatieven, emissie-reductie bij bestaande rioolstelsels en de stelselkeuze voor nieuwe gebieden, en de fasering en financiering. Met betrekking tot niet-aangesloten bebouwing wordt in de meeste GRP's gekozen voor algehele aansluiting, met een slag om de arm voor extreem dure gevallen. In het verlengde hiervan is er een zeer brede discussie over het fenomeen 'eigen bijdrage': wel of niet, en voor wie? Voor wat betreft de discussie op het vlak van de emissie-reductie blijkt dat de CUWVO-aanbeveling voor nieuwe stelsels (verbeterd gescheiden stelsel) redelijk opgevolgd wordt. Soms wordt echter vast-

gehouden aan uitbreiding volgens het bestaande systeem. De aanbeveling voor ombouw van gescheiden stelsels naar verbeterd gescheiden stelsels ontmoet nergens tegenwerpingen. De ombouw van gemengde industrieterreinen naar verbeterd gescheiden stelsels scoort duidelijk minder. De aanbevelingen voor randvoorzieningen in de vorm van bergbezinkbassins wordt in veel gevallen gevolgd. Alternatieven in de vorm van bezinkleidingen en parallelle bergbezinkriolen worden gepresenteerd. De keuze van de parameters welke gehanteerd worden voor de berekening van gelijkwaardige emissies, is van groot belang. De door de CUWVO aanbevolen beëindiging van de termijn van uitvoering voor de basisinspanning (1998) lijkt niet meer haalbaar, zeker gelet op de uitloop en het gemis aan soms voor berekeningen onontbeerlijke informatie. In Gelderland wordt voorspand uitgaan van een realisatie van de maatregelen in een periode van maximaal 10 jaar, te rekenen vanaf 1995. Wateren met de hoogste ecologische doelstelling moeten met voorrang worden ontlast van lozingen; hierbij wordt wel gestreefd naar 1998, conform de CUWVO-aanbevelingen.

Er moet ook nog financiering voor de geformuleerde maatregelen gevonden worden. De meeste gemeenten hebben het benodigde geld niet klaarliggen. De spreiding in het rioolrecht is groot. Het laagste rioolrecht bedroeg in 1993 f 18,-

per jaar en het hoogste f 283,-. In Gelderland waren er in 1993 nog 12 gemeenten die geen afzonderlijk rioolrecht hieven. Er moet voor gewaakt worden dat discussies over wat een acceptabele hoogte en stijging van het rioolrecht is, leidt tot uitstel van het GRP of van de benodigde maatregelen.

Er zal nog veel worden gesproken en gediscussieerd over het gemeentelijk GRP, de juiste stelselkeuze, de te kiezen maatregelen, de fasering en de financiën. Betrokken partijen zijn het nog lang niet in alle gevallen met elkaar eens. Duidelijk is wel dat de discussies plaatsvinden op grond van beter inzichtelijke uitgangspunten. De ervaring is dat op grond van argumenten gekomen wordt tot gezamenlijke keuzes.

Voor nadere informatie kan contact op worden genomen met de heer Snijder, Zuiveringsschap Veluwe, telefoon 055 - 27 29 11.

9. Volgende bijeenkomst

De volgende bijeenkomst van de Contactgroep Stedelijke Hydrologie zal worden gehouden op woensdag 26 april 1995 om 14.00 uur te Amsterdam.

Informatie

Inlichtingen over de CSH zijn verkrijgbaar bij: ir. A. J. de Braal, TAUW Civiel en Bouw, Postbus 830, 7400 AV Deventer, telefoon 05700 - 993 85.

Reactie op 'Op weg naar totaal waterbeheer (2): knelpunten' door P. T. J. C. van Rooy, *H₂O* (28) 1995, nr. 10, p. 290 e.v.

Is integraal niet totaal genoeg?

Als iemand een nijpend verschil waarneemt tussen theorie en praktijk, wat is dan fout: de praktijk of de theorie? Deze vraag kwam bij mij op toen ik het tweede artikel las van Peter van Rooy over de weg naar 'totaal' waterbeheer. Ik heb het artikel met veel plezier gelezen en herken ook veel processen die beschreven worden. Hij doet ook gedurfde uitspraken over een aantal saillante vraagstukken, wat ik zeer waardeer. Met name zijn betoog over culturele knelpunten sprak mij erg aan.

Toch bleef ik zitten met een merkwaardige kriebel op de rug. Er klopte iets niet in zijn redenering. Het leek alsof hij met betrekking tot bovengestelde vraag op twee gedachten hinkt. Enerzijds stelt hij dat de praktijk niet aansluit bij de theorie en dat er duidelijke knelpunten zijn. Deze

knelpunten moeten worden opgelost. De praktijk moet dus aan de theorie worden aangepast? Anderzijds stelt hij, dat het integrale concept ontoereikend is en dat het moet worden uitgebreid tot 'totaal' waterbeheer. Daarmee drukt hij het theoretisch denkkader nog verder weg van de praktijk. Het lijkt dan alsof de theorie vlucht voor de praktijk. Is dit logisch?

Zelf vind ik het onlogisch. Volgens mij moet je eerst proberen een concept te ontwikkelen met behulp waarvan de praktijk en de theorie van integraal waterbeheer meer met elkaar in overeenstemming worden gebracht. Hierdoor ga je de praktijk beter begrijpen en meer waarderen. Vervolgens kun je het aangepaste theoretische concept gebruiken om verder te komen en om een gewenste

richting uit te zetten voor de komende decennia. Het is niet strikt noodzakelijk dat die gewenste richting ook daadwerkelijk 'totaal' waterbeheer behelst.

De onlogica in de benadering van Peter van Rooy komt volgens mij voort uit het feit dat hij nog teveel het beeld heeft van waterbeheer als een verzameling lineaire processen die zich geleidelijk in de tijd ontwikkelen. Die processen worden op dynamische wijze aangestuurd door meerdere waterbeheerders. Daarbij geldt: *hoe integraler de benadering ervan hoe beter!* In werkelijkheid echter – en dat is een aangepast theoretisch concept – manifesteert het waterbeheer zich als een complex netwerk van actoren dat schoksgewijs ontwikkelingen doormaakt. Dit schoksgewijs kun je bijvoorbeeld zien aan de explosieve ontwikkeling die het begrip 'integraal waterbeheer' de laatste jaren heeft doorgemaakt. Die ontwikkeling is best wel indrukwekkend geweest, of niet soms? (Ik heb ook het gevoel dat er naast de geschetste knelpunten ook zeer veel positieve punten zijn. Waarom uitsluitend knelpunten oplossen? Waarom niet ook de positieve ontwikkelingen koesteren en stimuleren?)

Een belangrijk kenmerk van het complexe netwerk is, dat er geen resultaten worden bereikt als te weinig wordt gecommuniceerd en te weinig wordt afgestemd. Die boodschap is ook terug te vinden in het artikel van Peter van Rooy. Het netwerk is dan te schaars gekoppeld. Er geldt echter ook dat het netwerk nauwelijks tot resultaten komt als het te rijk is gekoppeld. Als er teveel wordt gecommuniceerd en teveel wordt afgestemd blijft het netwerk chaotisch heen en weer kaatsen. Er wordt dan veel gepraat, maar weinig bereikt.

Er is dus sprake van een *optimum*, een optimum tussen te veel en te weinig. Het is maar zeer de vraag of 'totaal' waterbeheer dit optimum representeert. Aanvullend nog twee opmerkingen. Ten eerste: het lijkt erop dat waterbeheerders volgens het concept van 'totaal' waterbeheer meer disciplines moeten herbergen. Hier ligt een gevaar op de loer. We moeten als waterbeheerders bijvoorbeeld niet het idee hebben dat als we planologen in dienst nemen, dat we de ruimtelijke ordening kunnen aansturen. Dat neigt tot een houding die aquacentrisch te noemen is. Hetzelfde geldt voor sociologie, ecologie en economie. Het maken van 'totale' plannen wil niet zeggen dat we vanuit de wereld van het waterbeheer kunnen bepalen wat er in de rest van de wereld moet gebeuren. Dat leidt

tot zelfoverschatting, in een iets ruimere betekenis dan het artikel schetst. Het neigt zelfs tot arrogantie. Wat we wel kunnen doen is andere actoren binnen het complexe netwerk overtuigen van het grote belang van *goed* waterbeheer.

Daarbij geldt dat als wij zelf serieus genomen willen worden, dat wij ook de andere actoren serieus moeten nemen. Peter van Rooy wijst in z'n artikel bijvoorbeeld op het belang van goede voorlichting aan burgers. Dat is éénrichtingsverkeer. We moeten ook vragen aan burgers wat ze zelf willen. Tijdens de workshop Hydropolis in 1993 illustreerde prof. Stuart Walesh het belang hiervan met de volgende uitspraak, gerecenseerd vanuit de burger: 'I don't care how much you know, until I know how much you care!!'.

Hiermee kom ik bij de voorlopig laatste opmerking. Wat is het doel bij de serie artikelen? Ik heb de indruk dat integraal waterbeheer en 'totaal' waterbeheer als doelen op zich worden gehanteerd, iets waarnaar we in de praktijk moeten streven. Maar zijn het wel doelen?

Volgens mij zijn het hulpmiddelen, net als normen. En dan sluit ik aan bij het commentaar van Geert B. Vinke. We moeten binnen het complexe netwerk *gezamenlijke doelen* formuleren, doelen die sectorale belangen en win-win-situaties overstijgen. Om te bepalen wat die gezamenlijke doelen zijn, kunnen we dicht bij huis blijven. In de doelstelling van de Derde Nota Waterhuishouding staan onder andere de volgende drie begrippen: veilig, gezond en duurzaam. Deze begrippen zijn nog niet verouderd. Ze kunnen ook voor de komende decennia nog uitstekend als referentiekader dienen. Beleid en praktijk kunnen hierop worden afgerekend. Als er één richting is die zich in de komende jaren geleidelijk of sprongsgewijs moet voorzetten is dat de richting van goed naar beter waterbeheer: veiliger, gezonder en duurzamer. De mate van integraliteit of 'totaliteit' is daarbij slechts een afgeleide.

Govert D. Geldof
Tauw Civiel en Bouw bv

Naschrift auteur

Samen op weg

Actieve communicatie is van fundamenteel belang voor de verdere ontwikkeling van het waterbeheer. Alleen al om deze reden juich ik de reactie van Govert Geldof op het tweede artikel in de reeks 'Op weg naar totaal waterbeheer' toe.

Uit de reactie heb ik twee kernvragen gededistilleerd: is integraal niet totaal genoeg en hoe ontlast ik Govert van merkwaardige kriebels op de rug? Hoewel onlogisch, begin ik met het antwoord op de tweede vraag. Als Govert bereid is het eerste en tweede artikel in samenhang te bestuderen, zal hem blijken dat wij nauwelijks van mening verschillen en zullen de kriebels vanzelf verdwijnen.

Nu de eerste vraag: is integraal niet totaal genoeg? Een heel begrijpelijke vraag na het lezen van zoveel knelpunten. Vanuit een aquacentrische kijk lijkt bevestiging voor de hand te liggen: integraal is al totaal genoeg. Vanuit een bredere kijk is integraal waterbeheer op zich echter niet toereikend om adequaat te kunnen reageren op economische, ecologische en sociologische ontwikkelingen, die óngevraagd op het water kunnen afkomen.

Te denken valt aan het bouwen op water en in uiterwaarden, bouwen aan de kust, verdere groei van de watersportsector, rendementsvragen omtrent diepe bemaling van polders, etc. De zorg voor watersystemen zal in toenemende mate een interactie vereisen tussen bij het waterbeheer betrokken organisaties en partners uit andere speelvelden. Dit hoeft beslist niet te leiden tot meer knelpunten. Door een andere plaats van de bij het waterbeheer betrokken organisaties in de maatschappij, kan het aantal knelpunten op natuurlijke wijze zelfs afnemen. Totaal waterbeheer appelleert aan 'externe afstemming' en 'partnership'.

Als verdere handreiking is het wellicht zinvol om er op te wijzen dat 'totaal waterbeheer' een vertaling is van het in de internationale waterwereld opgeld doende begrip 'comprehensive water management'. Het wordt beschouwd als logisch vervolg op 'integrated water management'.

P. T. J. C. van Rooy, DHV Water BV